

of penal law as a branch since it is based not only on penal legislation and practical application but on the provisions philosophy, sociology, pedagogy, psychology, political science, medicine (including psychiatry), the theory of state and law, constitutional, criminal, criminal procedure, labor law, criminology and other sciences that is, the subject of science criminal-executive law is inherently complex; research methodology problems of the criminal-executive law should also consist of list (set) methods and techniques, as used researchers of those branches of knowledge which are included in the object of the criminal-executive law.

The choice of research methods driven by purpose, tasks, object and subject of study. Need build research in various general scientific and specific scientific methods, in particular the historic, comparative law, logical-legal, structural and functional, analysis of statistical data, surveys, method of expert evaluations and other method.

Key words: *method, methodology, subject of research, general scientific and specific scientific methods.*

УДК 65.012.8:338.240

О.А. Бурбело

РЕЙДЕРСЬКІ ЗАГРОЗИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті на відміну від традиційних підходів досліджено рейдерство як одну зі серйозних загроз економічній безпеці суб'єктів господарської діяльності з позицій системного аналізу, розкрито комплекс розрізаних, але взаємопов'язаних і функціонально наближених факторів, що сприяють та уможливають здійснення рейдерських атак. Проведено ідентифікацію факторів екзо- та ендогенного середовища суб'єкта господарювання з метою створення цілісної картини економічної безпеки підприємств від рейдерських захоплень. Визначена система чинників дозволяє виробити методологію та адресність мінімізації загроз рейдерських захоплень і поглинань.

Ключові слова: *рейдерство, системний аналіз, економічна безпека, структура, функція, поглинання підприємств, чинники, передумови.*

Постановка проблеми. Економічна безпека – одна з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства, реалізації комерційних завдань і цілей. Кожний суб'єкт господарювання в процесі своєї діяльності стикається з питаннями забезпечення безпеки свого бізнесу, із проблемами нейтралізації загроз на шляху свого успішного функціонування. Однією з таких загроз є рейдерство. Об'єктами рейдерських атак, як свідчить практика, виступають підприємства, що мають ліквідні активи у вигляді нерухомого майна (приміщення, будівлі, земельні ділянки), виробничого або торгівельного циклу, стратегій маркетингу, устаткування, інтелектуальної власності, стратегічного місцезнаходження тощо.

Рейдерство в Україні призводить до зростання корумпованості державних службовців та представників судової системи, підвищення рівня

безробіття, ухилення від сплати податків, втрати конкурентоспроможності, руйнування та спаду виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні, потребує дослідження витоків і сутності такого явища як рейдерство. Через це своєчасним є розвиток підходів до вивчення рейдерської діяльності в державі, що визначає актуальність теми дослідження.

Слід зазначити, що цій проблемі приділялося достатньо уваги як вітчизняними вченими [1; 2; 5; 6; 9–18], так і зарубіжними [4; 7; 8]. Однак, ставши своєрідним епіцентром докладання дослідницьких зусиль, проблеми протидії рейдерству й дотепер містять певну кількість нерозглянутих питань, а деякі розроблені концепції, як виявилось, не мають чіткої практичної перспективи.

Формування цілей. Метою статті є дослідження факторів екзо- та ендогенного середовища суб'єкта господарювання для визначення системи детермінантів рейдерства в Україні як передумови побудови цілісної картини економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Численні спроби реально впровадити напрацьовані наукою рекомендації в розробку цільових програм зниження рівня рейдерських захоплень, як утім і корумпованості в галузях економіки та державного управління сферою господарювання, у нашій державі або її окремих регіонах, підтвердили, що характер отриманих науковцями відомостей через фрагментарність і безсистемність не дозволяє їх ефективно використовувати для вирішення конкретних практичних завдань.

Задовольнити нагальну потребу в побудові ефективного механізму протидії протиправним захопленням здатен, на нашу думку, лише такий підхід, який би враховував у єдиному контексті всі чинники господарської сфери, як так або інакше сприяють рейдерським захопленням. При цьому вказані чинники повинні розглядатися як загрози і елементи єдиної системи факторів, що уможливають рейдерське захоплення.

Річ у тім, що безпека підприємства не означає його функціонування без загроз. Різноманітні суб'єктивні та об'єктивні фактори можуть перешкоджати його функціонуванню, розвитку, руйнувати структуру ззовні або зсередини. Для підприємницької діяльності вони не лише неминучі, але змушують підприємство вивчати систему захисту власних інтересів від зовнішнього або внутрішнього впливу, зокрема від рейдерських атак. У цьому сенсі наріжним каменем наукової дискусії має стати, на нашу думку, структурно-системне бачення сукупності зазначених факторів як квінтесенції прогнозування потенційних загроз рейдерських захоплень. Функціонування підприємства ускладнюється постійною зміною факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, тому результати діяльності суб'єкта господарю-

вання важливо проводити на комплексно-динамічній основі. Констатуючи необхідність широкоаспектного висвітлення різноманітних детермінантів досліджуваного явища, слід обрати й адекватне методологічне підґрунтя, яким здатен виступити системний аналіз.

У сучасному розумінні системний аналіз – один із фундаментальних принципів усебічного дослідження соціальних явищ і процесів як певної цілісності, у якій кожен із елементів структури має специфічне призначення, а й відповідно й зовнішній прояв.

У вітчизняній економічній теорії та теорії економічної безпеки системний підхід, незважаючи на очевидний пізнавальний потенціал і беззаперечну користь, здобуту суміжними галузями знань через його застосування, використовується дослідниками не часто. Переважна більшість науковців продовжує віддавати перевагу усталеним, перевіреним та традиційним для економічної науки підходам: інституційному, біхевіоральному та інструментальному.

Прибічники інституціоналізму в теорії економічної безпеки зосереджують увагу на певній державній установі, службі або внутрішньому підрозділі підприємства, що протидіють рейдерству, розглядаючи їх ізольовано як від аналогічних служб та інституцій, так і від самого протиправного середовища, якому цим інституціям належить протистояти. Подібна ізоляція призводить до перебільшення ролі певної інституції у справі протидії рейдерству, що часто не відповідає дійсності.

Біхевіоральний (поведінковий) підхід у дослідженнях із питань протидії рейдерству зорієнтований переважно на висвітлення механізму протиправної діяльності й часто обмежується лише вивченням особливостей протиправної поведінки досліджуваного виду. Маючи безсумнівну користь, такий підхід менш придатний у стратегічному вимірі та довгостроковій перспективі. Узагальнення вже викритих рейдерських схем у межах біхевіорального підходу за своєю ґносеологічною природою є звичайною ретроспективою. Негативними сторонами подібного підходу є надмірна залежність підприємств від шаблонів і розробка слабоскоординованих рекомендацій протидії рейдерству.

Прибічники інструментального підходу часто зосереджуються лише на певному методі протидії рейдерським атакам або організаційному заході забезпечення безпеки, віддаляючись таким чином від принципу комплексності в застосуванні засобів і заходів безпеки. Такий підхід, до речі, пропонується в роботі В.Л. Диканя та М.В. Куркіна [1], у якій автори для протидії рейдерству надають перевагу конкурентній розвідці – постійному процесу збору, нагромадження, структурування, аналізу даних про внутрішнє й зовнішнє середовище компанії та надання вищому менеджменту компанії інформації, що дає змогу передбачати зміни в обстановці й приймати своєчас-

сні оптимальні рішення щодо керування ризиками, упровадження змін у компанії й відповідних заходів, спрямованих на задоволення майбутніх запитів споживачів і підтримку прибутковості. А.В. Шніг [2] віддає перевагу правовим засобам та інструментам протидії рейдерству. Уважаємо, однак, що такі підходи ведуть до штучного розділення мети певного заходу (оптимізація кадрової роботи, конкурентна розвідка або вдосконалення співпраці з контрагентами) чи застосування певного методу забезпечення безпеки від загальної мети – системної протидії рейдерству, а інколи навіть і протиставляючи їх. Дослідники, які віддають перевагу інструментальному підходу, часто приречені на розв'язання лише дріб'язкових завдань, залишаючи невирішеними загальні питання стратегії протидії протиправним захопленням і поглинанням.

Структурно-системний підхід у контексті протидії рейдерству позбавлений багатьох із зазначених методологічних недоліків, оскільки націлює на більш масштабне та широке бачення тих проблемних аспектів, які характеризують наявний стан функціонування підприємства, сприяє усуненню пізнавальних бар'єрів на шляху визначення оптимальної моделі господарської діяльності підприємства.

З іншого боку, застосування структурно-системного аналізу, який оперує поняттями «структура», «система», «елемент», «функція» потребує адекватної уваги та екскурсу до зазначених наукових категорій, вимагає опанування ними та їх адаптації відповідно до теми дослідження.

У загальнотеоретичному аспекті термін «система» традиційно визначається як наявність об'єднаної єдиними засадами певної цілісності. Відповідно до тлумачного словника, система – це «сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням», або «будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин» [3]. У буквальному перекладі з грецької мови «система» означає «ціле, складене з частин».

З урахуванням наведеного визначення, яке варто прийняти як базове, вкажемо, що розгляд будь-якої системи без залучення функціонального аспекту не відображає в повній мірі її сутності й спрямованості.

З'ясувавши ці базові для структурно-системного підходу категорії, варто визначитися з напрямками подальшого наукового пошуку в контексті визначення цілісної єдності розрізаних, але взаємопов'язаних та функціонально наближених факторів, що сприяють та уможливають здійснення рейдерських атак. Уважаємо, що висвітлення системи зазначених чинників передбачає одержання відповідей на такий блок питань:

1) які внутрішні та зовнішні фактори впливають на стан захищеності підприємства від рейдерських захоплень?

2) яким чином керувати ризиками реалізації планів рейдерського захоплення підприємства та впливати на їх мінімізацію?

3) якими є шляхи вдосконалення протидії рейдерству з урахуванням визначених факторів та чинників?

Питання про систему факторів, що сприяють та уможливають здійснення рейдерських атак, займаючи провідне місце в презентованому дослідженні, є одночасно й першим ускладненням, яке трапляється на цьому шляху, оскільки спеціальна література з досліджуваного питання не містить чіткого та зрозумілого переліку цих чинників або детермінантів.

Надаючи відповідь на перше з поставлених питань, варто акцентувати увагу на тому, що об'єктом рейдерської атаки може стати будь-яке підприємство, що володіє цінними активами, стійкою позицією на ринку, а також відзначається високою рентабельністю та конкурентоспроможністю. Отже, у край потрiбним є визначення системи детермінантів рейдерства в Україні, що дозволять виробити адекватні заходи з протидії їх впливу та забезпечити адресність у їх мінімізації та нейтралізації.

Ідентифікація факторів екзо- та ендогенного середовища суб'єкта господарювання стає необхідною передумовою побудови й створення цілісної картини економічної безпеки підприємства від рейдерських захоплень. У такій площині система факторів впливу має розглядатися не як детальний перелік її елементарних частин, а як структурована сукупність взаємопов'язаних компонентів [16].

Так, на думку З.С. Варналія та І.І. Мазур [10] основними чинниками рейдерства в Україні є: 1) слабкість правової системи, недосконалість господарського, адміністративного та кримінального законодавства; 2) недосконалість судової влади; 3) корумпованість органів влади; 4) відсутність державних інститутів, які б ефективно захищали права власника, а в окремих випадках здійснення рейдерських захоплень під «дахом» державних інституцій, які б мали навпаки захищати права власності; 5) низький рівень правової культури, зневіра власників підприємств у дієвість правових засобів захисту та правоохоронної системи в цілому; 6) правовий нігілізм як у суб'єктів господарювання, так і представників органів влади; 7) сумнівна передісторія приватизації об'єктів. Така ситуація була зумовлена приватизаційним процесом, який відбувався в Україні за останні роки. Здебільшого приватизація суб'єктів господарської діяльності проводилася не цілком законним шляхом. Сумнівна передісторія приватизації об'єктів, практично повна відсутність ринкової інфраструктури сприяла появі незадоволених міноритарних акціонерів, які для рейдерів можуть стати дієвим інструментом захоплення підприємства.

Детермінантами, що визначають розвиток сфери переділу власності, обумовлюють такий розвиток національного ринку злиттів і поглинань,

для якого характерна гіпертрофована роль інституту рейдерства, можна віднести комплекс елементів, зокрема: своєрідність економічного розвитку, особливості національного менталітету, недосконалість ринкових інструментів перерозподілу власності, відсутність регулярної ринкової оцінки ліквідних активів підприємств, нечітка і непрозора система реєстрації прав власності, зростання корпоративних конфліктів, пов'язаних із недосконалістю корпоративного законодавства.

Уважаємо, що в запропонованих авторами концепціях йдеться про об'єктивні чинники, які, здебільшого, не контролюються підприємством. Водночас не менш важливим є уявлення про внутрішні, так звані суб'єктивні, чинники, що уможливають рейдерське захоплення. У цьому сенсі викликає інтерес позиція В.В. Вірченко та В.В. Вірченко [14], які серед основних передумов недружного поглинання визначають такі фактори:

1. Відсутність контрольного пакету, а також недостатній рівень консолідації статутного капіталу підприємства.
2. Наявність у відкритому доступі конфіденційної інформації щодо акціонерів та фінансово-господарської діяльності підприємства.
3. Порушення підприємством законодавства в процесі діяльності.
4. Зосередження всіх функцій управління в руках однієї особи або однієї владної структури.
5. Відсутність у підприємства належним чином оформленої звітності й документації, наявність подвійної бухгалтерії.
6. Наявність конфліктів, зумовлених реалізацією економічних відносин на підприємстві за участі великої кількості економічних суб'єктів, що є носіями різних, а іноді й кардинально протилежних за характером економічних інтересів.
7. Недооцінка підприємством ринкової вартості власних активів, власної позиції на ринку, а також конкурентів.
8. Наявність у структурі активів підприємства майна з недостатньо чітко визначеними правами власності на нього або оформленого на підставні чи фіктивні дочірні компанії.
9. Відсутність у власників підприємства взаєморозуміння з його керівництвом (менеджментом).
10. Безвідповідальне ставлення суб'єктів підприємницької діяльності до можливих рейдерських атак, а також існування тіньової економіки та корупції.
11. Наявність неконтрольованої кредиторської заборгованості та прострочених зобов'язань.

Досліджуючи екзо- та ендогенне середовище підприємства, першочергово необхідно проаналізувати рівень його потенційної небезпеки, джерела невизначеності, а також з'ясувати, яким чином підприємство може взаємодіяти із цією невизначеністю. Адже сучасний стан економіки та ситуація з роз-

повсюдженням рейдерства приховує у собі безліч загроз для нормального функціонування підприємства, що криються як усередині, так і поза ним. Дослідники подають комбіновану класифікацію чинників, що впливають на рівень небезпеки діяльності господарюючого суб'єкта.

Достатньо ґрунтовною в цьому сенсі є класифікація С.К. Рамазанова та інших авторів [18] щодо визначення ендогенних та екзогенних факторів небезпеки підприємств. Так, до перших із них відносять: неефективний процес управління (планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання), нераціональну організаційну структуру, малоефективний апарат управління, недостатність ресурсів належної якості (фінансових, матеріальних, трудових тощо), недостатню кваліфікацію працівників, збої у виробничо-технологічних процесах, слабку орієнтованість на інвестиції, недостатнє інформаційне забезпечення та інше. До екзогенних факторів згідно із запропонованою концепцією відносять: підвищення інфляції, недосконалість нормативно-правової бази, коливання на валютних ринках, політичну нестабільність у державі або в країнах контрагентів, зниження купівельної спроможності споживачів, монополізацію ринку, загострення конкуренції, появу кризи в конкретній галузі чи суміжних галузях, податковий тиск і тиск із боку органів управління, загрозу рейдерства та інше.

На думку О.Ф. Яременко, складність і різноманітність чинників впливу на стан економічної безпеки ілюструє подана нижче таблиця [16].

	Зовнішні		Внутрішні	
	Прямі дії	Непрямі дії	Об'єктивні	Суб'єктивні
Нестабільність і суперечливість згідного законодавства		Нестабільність політичних умов	Непередбачені зміни в процесі виробництва	Низька якість кадрів підприємства
Непередбачуваність дій державних органів		Нестабільність соціальних умов	Стихійні лиха локального характеру	Недотримання договорів керівництвом фірми
Нестабільність економічної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої політики		Непередбачені зміни економічного стану в регіоні	Непередбачені зміни у внутрішньогосподарчих зв'язках	Низький рівень роботи працівників підприємства
Непередбачувані зміни кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринку		Непередбачені зміни в галузі підприємницької діяльності	Брак бізнес-інформації на фірмі	Відсуття ключових співробітників
Непередбачувані дії конкурентів		Непередбачувані зміни у міжнародній ситуації	Фінансові проблеми на підприємстві	
Корупція та рибет		Стихійні лиха	Відсутність механізму мотивації	
Револьюційні зміни в НТП		Непередбачені зміни економічної обстановки в країні		
Непередбачувані зміни у взаємостосунках із господарськими суб'єктами				

За концепцією Н.В. Радванської, повне викорінення захватів і поглинання неможливе, а ефективно лише вживати запобіжних заходів, урахувавши всі можливі ризики та виділити декілька ознак «рейд-придатності» підприємства: «розпилений» пакет акцій; недооцінений актив; організаційні та правові проблеми; протиріччя внутрішніх документів чинному законодавству; порушення під час придбання активів і акцій; неправильне оформлення володіння активами та акціями; помилки під час визначення функцій і

повноважень органів управління товариством; неврегульованість корпоративних відносин; порушення законодавства, особливо порядку проведення зібрання акціонерів та ради директорів, компетенції органів самоврядування; порушення порядку схвалення угод; номінальні особи в органах управління; відсутність захисту інформації, конфіденційності, унаслідок чого цінна інформація про організацію може бути отримана без значних зусиль; порушення при роботі з поштою та прийомом кореспонденції; відсутність нормально функціонуючої служби безпеки об'єктів тощо [15].

Значний теоретичний і практичний інтерес становить функціональний підхід до визначення прояву загроз через уявлення складових економічної безпеки підприємства, запропонований О.М. Яременком [16]. Так автор пропонує з'ясувати перелік екзогенних та ендогенних складових, на які здатні негативно вплинути, відповідно, чинники внутрішнього та зовнішнього середовища. Зокрема, до екзогенних належать такі елементи:

- 1) ресурсна складова полягає в забезпеченні виробництва основними видами ресурсів, необхідним їх рівнем якості;
- 2) екологічна складова визначає відповідність екологічності результатів виробництва нормативним параметрам;
- 3) ринкова складова відображає ступінь відповідності існуючих внутрішніх можливостей підприємства власній стратегії розвитку та зовнішнім можливостям;
- 4) інтерфейсна складова визначає надійність взаємодії підприємства з економічними контрагентами;
- 5) міжнародна складова, функціями якої є дослідження законодавства країни-партнера в рамках підприємницької та експортно-імпоротної діяльності.

До числа ендогенних складових згідно із вказаною концепцією варто відносити:

- 1) фінансова складова (є найбільш показовою щодо стану економічної безпеки підприємства). Призначення цієї складової полягає у забезпеченні фінансової стійкості підприємства;
- 2) технологічна складова, що характеризується рівнем упровадження прогресивних технологій, своєчасним оновленням основних виробничих фондів, безпекою праці на виробництві, раціональним використанням виробничих потужностей, пошуком внутрішніх резервів поліпшення використання технологій;
- 3) кадрова складова, що враховує забезпеченість та інтелектуально-кваліфікаційний рівень працівників підприємства, організацію системи управління персоналом, навчання й мотивацію співробітників підприємства, збереження та розвиток інтелектуального капіталу підприємства, забезпечення прожиткового мінімуму працівникам підприємства, зростання

заробітної платні, системи мотивації й оплати праці за кінцевими результатами роботи, відповідність заробітної платні кваліфікації працівників;

4) правова, або юридична складова – характеризує правову захищеність як самого підприємства, так і його працівників у межах договірної та ділової документації, захищеність комерційної інформації, дотримання норм патентного права, цензуру публічної інформації, роз'яснення та дотримання норм законодавства;

5) захисна складова (фізично-силова, кримінальна) передбачає захист інтелектуальної власності працівників (патентних і авторських прав) від промислово-економічного шпигунства, розкрадань і крадіжок, захист комерційної таємниці, спроби негативного впливу (фізичного та морального характеру) на працівників фірми;

6) інформаційна складова характеризує рівень якісної, точної, своєчасної інформації про умови зовнішнього середовища та контрагентів (конкурентів, клієнтів, постачальників тощо), захист інформаційного забезпечення наукової, виробничо-комерційної та маркетингової діяльності підприємства. Ця складова має певну особливість – вона може належати як до ендогенних, так і до екзогенних.

Визначення системи чинників дозволяє виробити методологію та адресність мінімізації загроз рейдерських захоплень і поглинень, отримавши відповідь на друге з поставлених питань. Так, у контексті *юридично-консультативного забезпечення безпеки підприємства* від рейдерських атак варто здійснювати такі заходи: фахове юридичне опрацювання договірних відносин підприємства; планування й обґрунтування юридичного забезпечення комерційної діяльності; правова оцінка рівня дослідно-експерних робіт; оцінка кваліфікації працівників підрозділу та правове супроводження роботи з персоналом.

Фінансова складова мінімізації ризиків рейдерських атак передбачає посилення централізованого фінансового контролю; аналіз негативних наслідків розвитку виробничої й маркетингової структур із погляду стану і змін, насамперед платоспроможності, рентабельності й прибутковості.

У напрямку *кадрової складової безпеки підприємства* від рейдерських захоплень певною користю будуть характеризуватися такі заходи: запровадження методів оцінки, добору, атестації, підготовки, просування кадрів, підвищення матеріальної відповідальності за результати праці; підвищення частки праці кваліфікованих працівників; можливість залучення та ефективного використання висококваліфікованого персоналу; мотивація діяльності.

Фізично-силовий аспект мінімізації рейдерських атак передбачає створення власної системи безпеки або залучення спеціалізованих організацій; охорона співробітників, гарантування безпеки майна, переве-

зень; технічний захист приміщень, транспорту, кореспонденції, переговорів, документації; збирання інформації про потенційних рейдерів та ініціаторів промислового шпіонажу й проведення необхідних запобіжних дій; забезпечення протипожежної, охоронної спеціалізації, відео спостереження тощо.

У контексті забезпечення *інформаційної безпеки та мінімізації витоку інформації*, необхідної для реалізації рейдерського захоплення, варто здійснювати аналіз власної вихідної інформації на предмет виявлення інформації, що не підлягає розголошенню; здійснювати посилення захисту інформації від несанкціонованого доступу; забезпечувати збирання інформації про потенційних ініціаторів промислового шпіонажу та проведення необхідних запобіжних дій для припинення таких спроб створення бази «небажаних» контрагентів; збирання різних видів необхідної інформації, що здійснюється через офіційні контакти з різноманітними джерелами відкритої інформації, неофіційні контакти з носіями закритої інформації, а також її розробка та систематизація за допомогою спеціальних технічних засобів.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи проведені дослідження, слід зазначити, що в Україні на сьогоднішній день є всі передумови для розгортання рейдерства та проведення успішних рейдерських захоплень. З'ясування системи чинників, факторів і детермінантів, що сприяють успішному захопленню чи поглинанню, дає підстави запропонувати висновки, відповівши в такий спосіб на третє з поставлених на початку дослідження запитань.

1. Визначення системи вищезазначених чинників і факторів є необхідним для своєчасної їх ідентифікації та вироблення адресних заходів із нейтралізації, блокування джерела рейдерських загроз та усунення наявної можливості їх реалізації.

2. Сукупність загроз і небезпек, що впливають на діяльність підприємства, потребують встановлення величини ризику та втрат, яких може зазнати суб'єкт господарювання, визначення ймовірності виникнення, оцінки стану рибіт із попередження небезпек та загроз і можливості усунення їх дії, розробки заходів із усунення, уникнення втрат, що можуть виникнути. Для вирішення вказаних завдань варто, на нашу думку, запровадити практику розроблення на сучасних підприємствах паспортів загроз рейдерських захоплень і недружніх поглинань. Паспорт загроз розробляється для підвищення ефективності системи управління за кризових умов, формування адекватних заходів із попередження та уникнення загроз і небезпек захоплення чи поглинання. Започаткування практики розроблення паспорта загроз підприємства дозволить виявити найбільш небезпечні фактори впливу, співставити ступінь небезпеки із

рівнем захищеності, установити достатність сил та засобів, що можуть протидіяти загрозам і небезпекам протиправних захоплень і забезпечити достатність засобів заходів щодо їх попередження та мінімізації негативного впливу на практику господарювання.

3. Із урахуванням потреби практичної наближеності концепції системного уявлення чинників, що сприяють реалізації планів рейдерських захоплень і поглинань, украї потрібним убачається формалізація проявів рейдерських загроз та небезпек, побудова відповідної економіко-математичної моделі з визначенням імовірності для чіткого прогнозування захоплень чи поглинань.

Використані джерела:

1. Дикань В. Л. Роль конкурентної розвідки у боротьбі із недружніми поглинаннями в Україні / В. Л. Дикань, М. В. Куркін // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – № 28. – С.28–32.

2. Шніт А. В. Про посилення законодавчої бази антирейдерської спрямованості / А. В. Шніт // Європейські перспективи. – 2011. – № 1.4.1. – С. 117–121.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., 2002. – 1440 с.

4. Акулова Н. Г. Внутренние механизмы обеспечения экономической безопасности предприятия / Н. Г. Акулова, А. І. Хорев // Проблемы экономической безопасности в условиях рынка : Сб. материалов международной научно-практической конференции. – Пенза : ПЗД, 2001. – С. 9–14.

5. Тивончук І. О. Особливості рейдерства в Україні / І. О. Тивончук, Г. Я. Глинська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук. праць – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2008. – № 624. – С. 146–150.

6. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : [монографія] / [За ред. З. С. Варналія]. – К. : НІСД, 2006. – 576 с.

7. Сметанкина Ю. Что такое рейдерство? / Ю. Сметанкина // Власть. – 2007. – № 1. – С.37–42.

8. Федоров А. Ю. Рейдерство и корпоративный шантаж (организационно-правовые меры противодействия) : [монографія] / А. Ю. Федоров. – М. : Волтер Клувер, 2010. – 480 с.

9. Беліков О. Рейдерство в Україні – реалії і сьогодення / О. Беліков // Юридичний журнал. – 2007. – № 4. – С.105–109.

10. Варналій З. Основні передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс] / З. Варналій, І. Мазур // Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli/1.htm/>.

11. Грек Б. М. Поняття та історичні передумови розвитку рейдерства в Україні / Б. М. Грек, Т. Б. Грек // Адвокат. – 2010. – № 9. – С.29–34.

12. Бурбело О. А. Вплив загроз рейдерства на економічну безпеку підприємств / Бурбело О. А., Андросов С. М. // Управління економічним розвитком держави та суб'єктів господарювання : [монографія] / за ред. Денисенка М. О., Мігус І. П. – Черкаси : Маклаут. – 2014. – 448 с.

13. Бурбело О. А., Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Бурбело С. О. Рейдерство: витоки, процедури, способи запобігання : [монографія] / О. А. Бурбело, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, С. О. Бурбело ; МВС України. Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУС ім.Е.О. Дідоренка. – 2012. – 184 с.

14. Вірченко В. В. Передумови та методи недружнього поглинання суб'єктів господарювання / В. В. Вірченко, В. В. Вірченко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. – К. : Київський університет, 2011. – Вип. 24. – С. 236-244.

15. Радванська Н. В. Рейдерство як загроза економічній безпеці підприємства та держави / Н. В. Радванська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1. – С. 204-206.

16. Яременко О. Ф. Аспекти побудови паспорта загроз підприємства / О. Ф. Яременко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1 – С.15-18.

17. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №4. – С.41- 45.

18. Рамазанов С. К. Методи антикризового управління: [монографія] / С. К. Рамазанов, О. П. Степаненко, Л. А. Тимашова. – Луганськ : Вид-во СНУ імені В. Даля, 2004. – 192 с.

Бурбело А.А. Рейдерские угрозы и экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности

В статье в отличие от традиционных подходов исследовано рейдерство как одна из серьезных угроз экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности с позиций системного анализа, раскрыт комплекс разрозненных, но взаимосвязанных и функционально приближенных факторов, которые способствуют и делают возможным осуществление рейдерских атак. Проведена идентификация факторов экзо- и эндогенной среды субъекта хозяйствования с целью создания целостной картины экономической безопасности предприятия от рейдерских захватов. Установленная система факторов позволяет выработать методологию и адресность минимизации угроз рейдерских захватов и поглощений.

Ключевые слова: *рейдерство, системный анализ, экономическая безопасность, структура, функция, поглощение предприятий, факторы, предпосылки.*

Burbelo O.A. Raider threats and economic security of business entities

In the article, unlike traditional approaches are investigated from the standpoint of system analysis of the phenomenon of raiding, which is one of the major threats to the

economic security of business entities. Conducted a critical evaluation of traditional approaches to research: institutional, behavioural and instrumental. Proved the efficacy of structural-systemic approach in the context of counter-raiding with regard to functional aspects. Revealed a set of independent but interrelated and functionally close of the factors that contribute to and make possible the implementation of raider attacks. Proven what companies in the first place could be subject to hostile takeovers. Identification of factors exogenous and endogenous environment of a business entity with the aim of creating a coherent picture of economic security of enterprises from hostile attacks. Revealed the basic preconditions for the emergence and development of corporate raiding in Ukraine. The expediency of research not only subjective but also objective factors. The proven need for priority level studies of potential hazards, sources of uncertainty exogenous and endogenous environment of the enterprise and the characteristics of its interaction with this uncertainty. A detailed review of the composition of endogenous and exogenous risk factors in the activity of enterprises. In order to apply preventive measures in relation to the raider attacks and analyzed potential risks and identifies some of the signs of «radiobrightness» enterprises. It is proposed to apply the functional approach to the assessment of the manifestations of hostile threats.

Installed system factors allows to develop a methodology and targeting the minimization of threats of hostile takeovers and acquisitions.

Key words: raiding, system analysis, economic security, structure, function, acquisitions, factors, assumptions.